

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Щотка О. П.

ПСИХОЛОГІЯ

**Навчально-методичні рекомендації для студентів спеціальності
014 Середня освіта**

Ніжин-2025

УДК 159.9 (075.8)

Щ92

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 7 від 30.01.2025 р.

Рецензенти:

Кошова І. В. – канд. психол. наук, доц.

Литовченко Н. Ф. – канд. психол. наук, доц.

Щотка О. П.

Психологія: Навчально-методичні рекомендації для студентів спеціальності 014
Середня освіта. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – 46 с.

Навчально-методичні рекомендації розкривають мету, зміст, структуру навчальної дисципліни «Психологія», а також містять керівництво до практичних занять та самостійної роботи.

© Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2025

© Щотка О. П., 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Програма навчальної дисципліни «Психологія»	5
Плани практичних та лабораторних занять	
Модуль «Загальна психологія»	24
Плани практичних та лабораторних занять	
Модуль «Вікова та педагогічна психологія»	28
Завдання для самостійної роботи студентів	34
Орієнтовні питання підсумкового тестового контролю.....	35
Література	44

ВСТУП

Вчитель завжди має справу з дитиною як цілим у сукупності її природних, душевних та духовних сторін. Саме тому за своїм внутрішнім наповненням педагогічна діяльність - це насамперед діяльність розуміння учня як «іншого», сприяння його особистісному розвитку та робота із внутрішнім світом, тих, кого він навчає. Така діяльність вимагає від майбутнього вчителя не лише усвідомлення відповідальності за тих, кого він буде навчати та виховувати, але і за власний розвиток та свою професійну підготовку, і насамперед психологічну культуру.

Саме тому, психологічна освіта – це необхідна складова професійної підготовки студентів будь-яких педагогічних спеціальностей. Майбутній учитель має оволодіти не тільки системою психологічних знань про загальні закономірності психічного розвитку і формування особистості, а вміти активно впливати на розвиток психіки дитини, розуміти внутрішній світ школяра, самостійно вивчати його потенційні можливості, вибрати найбільш ефективні шляхи організації та здійснення навчально-виховного процесу.

Навчальний модуль «Психологія» є найбільш вагомою для озброєння студентів значущими психологічними знаннями та вміннями, які необхідні для успішного здійснення педагогічного процесу в школі.

Основи психологічних знань майбутнього вчителя закладаються в межах першого модуля цієї навчальної дисципліни – «Загальна психологія». При вивченні даного модуля має бути сформоване уявлення про сутність, структуру, функції психіки, про інтегруючу роль особистості; а також про різні психічні стани, процеси та властивості особистості.

Другий модуль курсу «Психологія» складається з двох розділів «Вікова психологія» та «Педагогічна психологія», що представляють окремі галузі психологічного знання. Традиційно вікова і психологічна психологія вивчаються майбутніми вчителями в єдності, що наголошує на необхідності міжгалузевих зв'язків в освітньому процесі, а також акцентує увагу на особистості та важливих чинниках її розвитку, серед яких найважливішими є навчання та виховання.

В межах першого розділу ви познайомитеся із закономірностями розвитку психіки та формування особистості в онтогенезі, зможете скласти уявлення про психологічні особливості кожного вікового періоду. Особливий акцент буде зроблено на розвитку психіки в період навчання в закладі середньої освіти. При вивченні другого розділу нашого курсу ви дізнаєтеся про базові закономірності навчання, виховання та самої педагогічної діяльності. Сподіваємося, що вам стануть зрозумілими психологічні передумови успіху учнів у навчанні, засоби активізації мотивації навчання. Також у вас буде можливість проаналізувати власну придатність до професії вчителя та визначити шляхи професійного самовдосконалення.

Отже, бажаємо вам, цікавих та корисних інсайтів в процесі вивчення навчальної дисципліни «Психологія»!

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ»

Освітній компонент «Психологія» розроблений для здобувачів ОП «Середня освіта (за професійним спрямуванням)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що готуються працювати учителями у закладах загальної середньої освіти. Дисципліна має на меті сформувати основи знань про методологічні основи психології, про сутність, структуру, функції, закономірності походження і розвитку психіки і про особистість як особливе інтегруюче утворення, що пов'язує в одне ціле різні психічні процеси, стани і властивості індивіда та надає його поведінці необхідної послідовності та стійкості; про психологічні особливості вікових етапів розвитку, а також психологічні закономірності освітнього процесу; забезпечує засвоєння системи знань про механізми, загальні закономірності та умови розвитку психіки та формування особистості в онтогенезі, зокрема в умовах освітнього процесу.

Дисципліна вивчається протягом двох семестрів та складається з двох змістових модулів: Загальна психологія (залік); Вікова та педагогічна психологія (екзамен). Вивчається паралельно ОК «Філософські студії», таке поєднання створює світоглядну основу для опанування психологічними знаннями. Загальний і універсальний характер даної дисципліни передбачає використання здобутих під час її вивчення знань і навичок в професійній педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні.

Методи навчання

Розповідь, бесіда, дискусія, ілюстрування та демонстрування, практична робота, тренінг, кооперативні та колективно-групові технології, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань, інформаційні та комунікаційні технології, консультації тощо.

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

Навчальна дисципліна передбачає використання: підручників та навчальних посібників, психодіагностичного інструментарію, довідкових джерел (словників, енциклопедій тощо), електронного ілюстративного матеріалу, персональних гаджетів, інтернет-ресурсів.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ I. «ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Тема 1. Предмет психології як науки

Визначення психології як науки. Предмет психології та основні історичні етапи його становлення. Класифікація психічних явищ. Принципи та категорії психології. Основні етапи історії психології. Сучасна психологія, її завдання і місце в системі наук. Психологія і філософія. Психологія і природознавство. Психологія і технічний прогрес. Психологія і педагогіка. Будова психологічної науки. Критичний аналіз основних теорій сучасної зарубіжної психології. Історичний розвиток вітчизняної психології.

Принципи класифікації галузей психології і структура сучасної психологічної науки. Виникнення «стикових» галузей психології. Роль психології у формуванні педагогічних знань і умінь. Міждисциплінарні зв'язки психологічної науки. Психологія як основа підготовки кваліфікованого педагога.

Методи психології. Лабораторний експеримент і його можливості. Спостереження і природний експеримент. Анкети, інтерв'ю та інші методи збору й аналізу матеріалу. Методи психологічного вивчення учня, доступні для педагога. Проблема діагностичних методів психологічного дослідження. Психологічні тести та їх оцінка. Умови наукової розробки і застосування тестів. Поняття про конкретні методики психологічного дослідження. Етапи психологічного дослідження: підбір діагностичного інструментарію, збір та обробка отриманих даних, інтерпретація даних, висновки про стан досліджуваного явища.

Тема 2 . Розвиток психіки та свідомості

Розвиток форм психічного відображення дійсності. Аналітико-синтетичний характер психічної діяльності. Рефлекторна природа психічного як властивості нервової системи, мозку. Мозок і психіка.

Психіка як продукт і фактор еволюційного процесу. Розвиток психіки у філогенезі та антропогенезі: тропізми, інстинкти, наущіння, інтелектуальна поведінка на різних стадіях розвитку тваринного світу. Сутність відмінностей психіки тварин і людини. Якісні перетворення психічної діяльності в процесі антропогенезу. Психічні функції і середовище.

Умови переходу до вищої форми відображення – людської свідомості. Роль праці і спілкування у виникненні свідомості. Суспільна природа свідомості, її структура та основні психологічні характеристики. Свідомість і несвідоме. Підсвідоме. Надсвідоме. Самосвідомість як динамічна система уявлень людини про саму себе.

Тема 3. Психологія особистості (структура, активність, розвиток)

Поняття про особистість у психології. Проблема визначення особистості. Людина, індивід, суб'єкт, індивідуальність – базові поняття у психології особистості. Вітчизняні та зарубіжні теорії особистості та їх класифікація. Підходи до вивчення структури особистості. Біологічне і соціальне, типове та індивідуальне у структурі особистості. Особистість як спеціальна якість людини та її системна будова.

Проблема активності особистості у вітчизняній та зарубіжній психології. Активність особистості та її життєва позиція. Спрямованість як системоутворююча властивість особистості. Типи особистісної спрямованості (гуманістична, егоїстична, депресивна, суїцидна). Мотиви і мотивування поведінки. Види мотивів. Потяги. Установки особистості та особливості їх формування. Класифікація інтересів. Переконавання і світогляд особистості. Цінності, ціннісні орієнтації.

Самосвідомість як психологічний центр особистості. Відкриття «Я» в процесі розвитку особистості дитини. Образ «Я» як установка особистості. «Я-концепція». Самооцінка та її роль для становлення самосвідомості особистості. Рівень домагання. Психологічний захист особистості та його різновиди.

Розвиток і формування особистості. Рушійні сили розвитку особистості.

Тема 4. Індивідуально-типологічні властивості особистості. Характер. Темперамент. Здібності

Поняття про індивідуальність. Структура індивідуальності. Інтегрована індивідуальність. Типове та індивідуальне в структурі особистості. Основні координати індивідуальності людини: темперамент, характер, здібності.

Поняття про темперамент. Стійкість і постійність темпераменту в ході психічного розвитку. Історичний зміст термінології в учінні про темперамент. Коло психічних властивостей, які характеризують темперамент. Типи темпераменту та їх психологічна характеристика. Фізіологічні основи темпераменту. Тип вищої нервової діяльності і темпераменту. Проблеми мінливості темпераменту. Роль спадкового фактору у походженні властивостей темпераменту. Роль темпераменту в трудовій і навчальній діяльності людини. Темперамент і індивідуальний стиль діяльності.

Поняття про характер. Характер і індивідуальність людини. Структура характеру. Риси характеру і закономірна залежність між ними. Соціально-історична обумовленість формування рис характеру. Риси характеру і ставлення особистості. Характер як результат виховання. Роль колективу у формуванні характеру. Вчення про характер в історії психології. Вчинок і формування характеру.

Поняття про здібності. Здібності і діяльність. Кількісна і якісна характеристика здібностей. Структура здібностей Проблема виміру і визначення здібностей. Загальні і спеціальні здібності. Творчі здібності. Талант, його походження і роль праці в його формуванні. Задатки і здібності. Проблема спадковості здібностей. Формування здібностей. Залежність розвитку здібностей від навчання. Роль інтересів і нахилів у формуванні здібностей. Здібності і праця. Працелюбство як фактор розвитку здібностей.

Тема 5. Психологічний аналіз діяльності та спілкування (структура, види, умови, функції, засоби)

Поняття про діяльність. Предметний характер людської діяльності. Діяльність і активність суб'єкта. Потреби як джерело активності. Потреби людини і мотивація діяльності. Суспільна природа людини. Єдність свідомості і діяльності. Діяльність і установка. Будова діяльності людини. Дія як процес, спрямований на досягнення поставленої мети. Дії і рухи. Походження внутрішньої психічної діяльності із діяльності зовнішньої і практичної (інтеріоризація). Роль екстеріоризації для контролю

психічних процесів. Освоєння діяльності. Формування навичок і основні закономірності вправ. Структура і взаємодія навичок. Виникнення умінь. Звички та їх роль у поведінці людини. Основні види діяльності. Ігрова діяльність та її психологічні особливості. Роль гри в розвитку дитини. Навчальна діяльність та її психологічні особливості. Психологічні компоненти трудової діяльності. Педагогічна діяльність.

Поняття про спілкування. Багатоплановий характер спілкування: комунікативна, інтерактивна і перцептивна сторона спілкування. Єдність спілкування і діяльності.

Спілкування як обмін інформацією. Вербальна комунікація. Спілкування як міжособистісна взаємодія. Соціальний контроль і соціальні норми. Роль і ролі очікування в процесі спілкування. Спілкування як сприймання людьми одне одного. Психологічні механізми сприймання людини людиною. Причинна інтерпретація поведінки іншої людини. Стереотипізація. «Ефект ореолу». Зворотній зв'язок у спілкуванні.

Психологічні бар'єри у спілкуванні: чинники та види. Психологічні бар'єри у спілкуванні з людьми з особливими потребами. Шляхи подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні з людьми з особливими потребами.

Конструктивна та партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу початкової школи. Толерантність як провідний механізм конструктивної взаємодії у спілкуванні.

Тема 6. Особистість у групі

Поняття про малу групу. Класифікація малих соціальних груп. Структура і стиль взаємовідносин у малій соціальній групі. Поняття та процеси групової динаміки. Механізми групової динаміки та їх характеристика. Соціальні та психологічні чинники утворення малої групи. Характеристика підходів групового функціонування. Соціально-психологічні параметри групи.

Поняття групової згуртованості. Групові конфлікти і способи їх подолання. Лідер і лідерство. Соціальний статус та його основні компоненти. Співвідношення понять «статус», «позиція» і «роль». Установка як психологічний та соціально-психологічний феномен.

Психологічна діагностика групової динаміки у групі. Соціометрія та референтометрія як основні методи дослідження групової динаміки. Специфічні особливості проведення соціометрії у молодшому шкільному віці.

Тема 7. Пізнавальні процеси: Увага. Відчуття. Сприймання

Поняття про увагу та її роль у діяльності людини. Мимовільна і довільна увага: характеристика причин, які здатні її викликати. Увага в навчальному процесі школи. Шляхи підтримки уваги школярів у навчанні. Фізіологічні основи уваги. І.П. Павлов, О.О. Ухтомський про механізми мозкової діяльності. Сучасні уявлення про нейропсихологічні основи уваги. Стійкість уваги. Концентрація уваги. Переключення уваги. Розподіл уваги. Об'єм уваги. Методи вивчення уваги школярів на уроці.

Поняття про відчуття і сприймання. Рефлекторна природа відчуттів. Рецептори і аналізатори. Відбір інформації у відчуттях. Класифікація відчуттів. Види відчуттів. Загальні властивості відчуттів Пороги чутливості. Адаптація. Взаємодія

відчуттів. Сенсibilізація. Синестезія. Удосконалення відчуттів у результаті вправ. Компенсаторні властивості в області відчуттів.

Сприймання і його властивості (предметність, цілісність, структурність, константність, осмисленість). Апперцепція. Залежність сприймання від характеру діяльності. Об'єкт і фон сприймання. Роль моторних компонентів у сприйманні. Об'єм зорового сприймання. Сприймання простору і часу. Зорові ілюзії. Спостереження та умови його ефективності.

Тема 8. Пізнавальні процеси: Пам'ять. Мислення. Уява

Поняття про пам'ять. Фізіологічні основи пам'яті. Теорії пам'яті. Критика асоціаністських, гештальтпсихологічних теорій пам'яті. Пам'ять і діяльність особистості. Уявлення пам'яті. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Короткотривала і довготривала пам'ять. Оперативне запам'ятовування. Мимовільне і довільне запам'ятовування. Смислове і механічне запам'ятовування. Заучування і способи його організації вчителем. Відтворення і впізнавання. Мимовільне і довільне відтворення. Пригадування і спогади. Забування. Збереження. Ремінісценція. Ретроактивне і проактивне гальмування.

Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Фізіологічні основи мислення. Соціальна природа мислення. Мислення і особистість. Детермінація мислення. Мислення і чуттєве пізнання. Вивчення мислення в психології і логіці. Поняття. Мисленнєві операції. Аналіз і синтез в процесі мислення. Єдність мислення і мовлення. Мислення як діяльність. Мотивація мисленнєвої діяльності. Проблемна ситуація і задача. Мислення і процес розв'язку задач. Імовірна структура мисленнєвої діяльності. Види мислення і його індивідуальні особливості. Значення цілеспрямованості мислення. Культура розуму. Методи вивчення мислення учнів.

Поняття про уяву. Фізіологічні основи уяви. Соціальна природа уяви. Уява як специфічний людський вид діяльності. Активна роль уяви в проблемних ситуаціях, які характеризуються дефіцитом інформації. Уява як «образне мислення». Роль фантазії в художній і науковій творчості. Випереджаюче відображення в процесі уяви. Види уяви. Пасивна фантазія. Мрія і практична діяльність. Аналітико-синтетичний характер процесу уяви. Способи синтезування, які забезпечують виникнення образів фантазії. Індивідуальні властивості уяви.

Тема 9. Емоційно-вольові процеси

Переживання як особлива форма психічного відображення. Поняття про емоції та почуття. Роль емоцій і почуттів у практичній і пізнавальній діяльності. Сигнальна і регулятивна функція емоційних станів. Фізіологічні основи емоцій. Форми переживання почуттів. Афекти. Емоційний стрес. Фрустрація. Настрої. Основні емоційні стани і їх зовнішнє вираження. Почуття і особистість. Зміст вищих почуттів. Моральні почуття. Інтелектуальні, естетичні, праксичні почуття.

Поняття про волю. Мотиваційна сфера особистості і вольова діяльність. Функції волі. Саморегуляція діяльності. Потяг і бажання. Прагнення особистості. Ризик як прояв активності суб'єкта. Вольовий акт і його структура. Прийняття рішення і його психологічна характеристика. Вольові зусилля. Локалізація контролю. Вольові якості особистості та їх формування. Завдання виховання і самовиховання волі.

МОДУЛЬ 2. «ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

ТЕМА 1. Предмет, завдання, методи вікової та педагогічної психології

Предмет і завдання вікової психології. Короткий історичний нарис виникнення і розвитку вікової психології (З.Фрейд, Е.Еріксон, Ж.Піаже, Л.С.Виготський, Г.С.Костюк та ін. про розвиток психіки). Центральна проблема вікової психології – умови і рушійні сили психічного розвитку.

Теоретичні і практичні завдання сучасної вікової психології, її значення для теорії і практики виховання підростаючого покоління. Основні напрямки в розвитку сучасної вікової психології. Сучасні етапи розвитку вікової психології в Україні і за кордоном.

Основні розділи вікової психології. Зв'язок вікової психології з іншими науками та галузями психології. Методи вікової психології. Етичні питання психологічного дослідження психічного розвитку людини.

Загальнонаукова характеристика педагогічної психології. Педагогічна психологія серед інших педагогічних наук. Загальнопсихологічний контекст формування педагогічної психології. Педагогічна психологія – наука, що розвивається. Етапи становлення педагогічної психології.

Предмет педагогічної психології. Завдання педагогічної психології. Структура педагогічної психології. Основні методи дослідження у педагогічній психології.

Освіта як багатоаспектний феномен. Освіта у контексті культури. Принципи традиційної та гуманістичної парадигми навчання. Загальнометодологічний зміст поняття «освіта». Освіта як система. Освіта як процес. Освіта як результат. Основні тенденції та психологічні принципи сучасної освіти.

Основні напрямки навчання у сучасній освіті. Особистісно-діяльнісний підхід як основа організації навчально-виховного процесу. **Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування.**

ТЕМА 2. Закономірності і динаміка психічного розвитку й формування особистості в онтогенезі

Поняття психічного розвитку. Вік як цикл розвитку, що має свою структуру і динаміку. Фактори та закономірності розвитку психіки. Основні підходи до розуміння факторів розвитку психіки. Співвідношення біологічного та соціального факторів розвитку психіки. Єдність розвитку та навчання. Основні закономірності та особливості дитячого розвитку. Поняття дизонтогенезу. Закономірності аномального розвитку. Причини відхилень у розвитку.

Основні теорії дитячого розвитку.

Стадійність психічного розвитку. Критерії періодизації вікового розвитку. Л.С.Виготський про стадійність вікового розвитку. Розвиток особистості. Періодизації розвитку особистості за З.Фрейдом, Е.Еріксоном, Л.Кольбергом, А.Петровським. Інтелектуальний розвиток. Періодизація інтелектуального розвитку за Ж.Піаже. Інтелектуальний розвиток за Дж.Брунером. Стадії розвитку дорослої людини.

ТЕМА 3. Психічний розвиток дитини до вступу до школи

Періодизація психічного розвитку дошкільника.

Новонародженість. Значення спілкування дитини з дорослими для його психічного розвитку в немовлячому віці. Розвиток рецепторної і рухової діяльності. Криза 1 року.

Предметно-маніпулятивна діяльність, як провідна у ранньому дитинстві. Формування мислення. Мова і її еволюція в дошкільному віці. Раннє дитинство – сензитивний період в розвитку мови дитини. Практичне оволодіння рідною мовою. Розумовий розвиток як результат оволодіння рідною мовою. Розумовий розвиток як результат оволодіння знаннями про соціальний досвід людини і формування відношення до оточуючої дійсності. Усвідомлення «Я-сам» та первинна форма самосвідомості. Соціальні почуття дітей раннього віку. Криза трьох років.

Провідна роль гри в психічному розвитку дошкільника. Елементи учіння і праці в діяльності та місце і роль в формуванні особистості. Виникнення ієрархії мотивів як умова довільної поведінки і діяльності дошкільника. Пізнавальна діяльність, її розвиток у дошкільника. Формування умінь, навичок і звичок у дошкільника в умовах росту його розумової самостійності, моральної вихованості і соціальної активності. Формування емоційної і вольової сфери дошкільника в процесі діяльності і спілкування з дорослими і ровесниками. Формування етичних уявлень і моральних почуттів у дітей. Самооцінка як результат самосвідомості, що розвивається. Домінуючі мотиви діяльності і поведінки дитини в старшому дошкільному віці.

Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку з тимчасовою затримкою їх розумового розвитку. Роль вихователя дитячого садка в процесі розвитку і виховання дошкільника.

Феномен психологічної готовності дітей до школи у світлі реформування системи освіти України. Причини, які спонукали до запровадження початку систематичного навчання у школі починаючи з 6 років. Зміни об'єктивних умов психічного розвитку з приходом дитини до школи. Проблема навчання дітей з 6 років. Психологічні особливості розвитку та завдання виховання і навчання дітей 6-річного віку.

Готовність дитини до школи як психолого-педагогічний феномен. Підходи до визначення психологічної готовності дитини до школи. Сутність поняття готовності дітей до шкільного навчання. Загальна і психологічна готовність дитини до школи. Психологічна готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в школі. Характеристика основних показників готовності дитини 6-7 літнього віку до шкільного навчання і виховання. Нормативні критерії готовності дітей до навчання в школі. Структурні компоненти психологічної готовності дитини до школи. Особистісна готовність до школи і формування позиції школяра. Мотиваційна готовність. Інтелектуальна готовність. Вольова готовність. Моральна готовність.

Особливості психологічної діагностики дітей щодо готовності до навчання в школі. Методи психологічного дослідження психологічної готовності до школи. Діагностичні програми психологічної готовності до школи.

ТЕМА 4. Психічний розвиток і формування особистості молодшого школяра

Загальна характеристика розвитку молодшого школяра (зрілої дитини).

Анатомо-фізіологічні зміни та їх вплив на розвиток молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку у молодшому шкільному віці.

«Криза семи років». Прояви. Динаміка. Значення. Соціальна ситуація віку. Основні новоутворення у молодшому шкільному віці.

Розвиток та формування особистості дитини молодшого шкільного віку. Мотиви учіння, спілкування і поведінки, особливості пізнавальних інтересів молодших школярів. Розвиток довільно-вольової регуляції і формування характеру. Особливості розуміння і відношення молодших школярів до моральних явищ життя людей. Формування потребово-мотиваційної сфери. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери. Формування самооцінки у зв'язку з розвитком навчальної діяльності. Особливості засвоєння моральних норм і правил поведінки. Моральний розвиток.

Роль особистості вчителя в навчанні і вихованні молодшого школяра. Вплив колективу на процес соціального становлення особистості молодшого школяра. Єдність педагогічного впливу школи і сім'ї.

Характеристика міжособистісних відношень в молодшому шкільному віці.

Психологічні особливості спілкування в молодшому шкільному віці.

Навчальна діяльність як провідний вид діяльності, що визначає психічний розвиток молодших школярів. Динаміка співвідношення ігрової і навчальної діяльності на різних етапах початкового навчання.

Розвиток пізнавальної діяльності молодшого школяра. Формування бажання вчитися. Розвиток уваги і уважності. Розвиток сприймання і спостережливості. Розвиток пам'яті і формування прийомів запам'ятовування. Розвиток мислення, його критичності та формування прийомів і способів розумової діяльності. Розвиток уяви. Розвиток усної, письмової і внутрішньої мови в молодшому шкільному віці. Роль мови в психічному розвитку молодшого школяра.

Готовність молодших школярів до навчання і виховання на наступних етапах загальноосвітньої і професійної школи. Об'єм, глибина і системність знань. Прийоми і способи навчальної діяльності. Відношення до трудової діяльності і трудових навичок. Довільна регуляція діяльності і поведінки.

ТЕМА 5. Психологічні особливості розвитку і формування особистості у підлітковому віці

Соціальні фактори як провідна детермінанта психічного розвитку і формування особистості підлітків: перехід в середню школу і зв'язані з ним зміни навчальної діяльності. Автономізація від дорослого; групування підлітків з ровесниками; зміни становища дитини в сім'ї та школі

Біологічні фактори – початок статевого дозрівання, а також зв'язаний з ним бурхливий розвиток і перебудова всіх органів, тканин і систем організму – як необхідна умова, але недостатня для повноцінного психічного розвитку, а та що впливає на особливості його протікання у дітей підліткового віку. Діалектичний характер взаємовідносин між біологічним і соціальним фактором психічного розвитку. Основні суперечності між різко зростаючою потребою в самотійності і можливістю її реалізації як рушійна сила психічного розвитку підлітка.

Феноменологічна характеристика дітей підліткового віку – різке збільшення негативних впливів в поведінці і їх психологічне пояснення. Закономірні зміни в структурі особистості як головне психологічне новоутворення підліткового віку. Початок розвитку самосвідомості в підлітковому віці як якісний новий етап в формуванні особистості дитини. Різке посилення потреби в самоствердженні і визнання з боку колективу, загострення почуттів в оцінці навколишній; особливості самооцінки; потреби в дружбі, спілкуванні, в зразку для наслідування, ідеалі; особливості сфери почуттів, змісті інтересів, якісні зміни в мотиваційній сфері; особливості волі: потреба в самовихованні, як внутрішній взаємозв'язок особливостей формуючої особистості дитини. Провідна роль колективу, референтної групи, взаємовідносин з людьми в формуванні особливостей підлітка. Взаємовідношення хлопчиків і дівчаток в підлітковому віці.

Якісні зміни в пізнавальній сфері підлітків. Довільний характер сприйняття, пам'яті, фантазії; дедуктивний характер мисленнєвої діяльності як прояв інтеграції пізнавальних процесів і вплив на їх особистість, що формується. Діалектичний характер впливів в розвитку пізнавальних процесів і особистісно-мотиваційної сфери в підлітковому віці.

Якісні етапи в розвитку психіки підлітка: молодший і старший підліток, їх схожість і відмінність. Загальне і особливе в психологічній характеристиці хлопчиків і дівчаток підліткового віку. Індивідуально психологічні особливості (темперамент, розвинутість інтелекту, рівень загальної культури, здібності, риси характеру) і їх вплив на вияв загальних закономірностей розвитку психіки і поведінки в підлітковому віці.

Причини відхилення поведінки «важких» підлітків як крайній вияв загальних закономірностей розвитку особистості в цьому віці. Роль помилок в сімейному вихованні і поява відхилень поведінки у підлітків, ізолюваність в класному колективі як фактор педагогічної занедбаності дітей. Психічні порушення в психологічній діяльності і їх вплив на поведінку у деяких «важких» підлітків.

Психологічне обґрунтування особливостей навчально-виховної роботи педагога з дітьми підліткового віку. Особливості педагогічного такту, педагогічного оптимізму; опора на колектив ровесників; формування ідеалів школярів; робота з батьками.

ТЕМА 6. Психологічні особливості становлення особистості в юності та дорослості

Проблема провідної діяльності в юнацькому віці. Єдність професійних, пізнавальних інтересів і мотивів поведінки в навчальній діяльності у юнацькому віці.

Розвиток самосвідомості. Усвідомлення себе як особистості і індивідуальності. Формування світогляду, природничо-наукових, політичних, моральних, атеїстичних переконань. Співвідношення оцінки і самооцінки. Єдність суспільних і особистісних потреб і інтересів. Особливості почуттів і волі в юнацькому віці. Формування ціннісних орієнтацій і цілісного характеру.

Особливості розумової діяльності в ранній юності. Формування теоретичного мислення і стилю розумової діяльності. Романтика, мрії і ідеали. Дружба і

кохання ранньому юнацькому віці. Естетичні почуття, інтереси і смаки, психологічні особливості їх формування.

Міжособистісні стосунки в класному колективі і ін. групах ровесників. Взаємовідношення зі старшими. Взаємовідношення між юнаками і дівчатами.

Роль громадської роботи і суспільно-корисної праці в формуванні особистості в юнаків і дівчат в їх психологічній підготовці до професійної діяльності. Готовність старшого школяра до активної трудової діяльності і професійного самовизначення.

Особливості розвитку пізнавальних психічних процесів і властивостей особистості в старшому шкільному віці. Розумовий розвиток і набуваність. Вибірковість у відношеннях до джерел інформації. Формування перцептивних здібностей і умінь спостерігати; адекватно сприймати і розуміти соціальні явища в житті людей – необхідна умова соціального подорослішання юнаків як свідомого суб'єкту діяльності і активного діяча соціального прогресу суспільства. Об'єктивні і суб'єктивні можливості розвитку психіки в старшому шкільному віці.

Криза 17 років. Умови розвитку в пізній юності. Варіанти життєвого шляху у юності. Особливості університетського середовища та студентська субкультура. Особливості професійної діяльності. Служба у збройних силах – різка зміна способу життя.

Психологічні особливості формування професійних інтересів, нахилів і здібностей в юнацькому віці. Розумова самостійність як умова глибокого і міцного засвоєння основ наук, професійних умінь і навичок. Роль суспільної думки колективу у формуванні професійної спрямованості особистості. Спілкування при виконанні колективної роботи як засіб формування моральної свідомості, здібностей до самостійного творчого мислення. Самоуправління і самообслуговування як засіб виховання і самовиховання

Дорослість як предмет психологічного дослідження. Основні проблеми та напрямки дослідження розвитку психіки дорослого в сучасній психології розвитку. Психічна зрілість та психологічний вік дорослої людини. Зміст та структура психічної зрілості. Професіоналізм - зрілість індивідуума, як суб'єкта діяльності.

Віковий розвиток дорослого: фактори та специфічні закономірності. Нормативні вікові, нормативні історичні, ненормативні вікові чинники розвитку психіки та особистості дорослої людини. Проблема провідної діяльності та новоутворень у психіці дорослого. Проблеми періодизації психічного розвитку

Життєві завдання молодості, середини життя та пізньої дорослості. Розвиток інтелекту та особистості на етапах дорослості. Особливості криз дорослого життя.

ТЕМА 7. Психологія навчання, як єдності учбової та педагогічної діяльності

Пізнавальна і комунікативна моделі навчання. Навчання – управління процесом загальної і професійної освіти. Діалектика взаємодії навчання і розвитку. Детермінація навчальної діяльності учнів в процесі навчання (цілі, мотиви, цінності і ін.). Провідна роль навчальної діяльності в розвитку психічних процесів, формування наукового світогляду і виховання розумової самостійності в учінні,

спілкуванні. Вікові особливості засвоєння різного за складністю і об'ємом навчального матеріалу і його облік при побудові методики навчання.

Оптимізація навчання як принцип наукової організації навчальної діяльності. Класифікація навчання за предметом (навчання мові, математиці, суспільствознавству, історії, праці і ін.), за психологічними знаннями (формування понять, ідей, навичок, умінь, мисленнєвих операцій, уявлень) за типами зворотніх зв'язків (відстрочена, упереджена, когнітивна), за зверненням до учнів (фронтально-класне, групове, індивідуальне). Диференційний підхід до вибору задач, змісту, методів, форм навчання з урахуванням особливостей окремих груп учнів і рівня розвитку у них умінь, і навичок навчальної праці. Облік рівня психічного розвитку, орієнтація навчання на «зону ближнього розвитку» і приуроченість навчання до «сензитивних» періодів розвитку психіки – важливі умови оптимізації процесу навчання.

Особистісний фактор ефективності освітньо-виховного процесу. Загострення суперечностей в процесі навчальної діяльності учня як виникнення «вікових критеріїв». Залежність загальної працездатності школяра від психологічної перенасиченості змістом навчального матеріалу і перевтома. Психологічна характеристика форм передачі знань. Пояснює навчання, його переваги і недоліки. Проблема навчання, його психологічні передумови, дидактичні рівні постановки і рішення проблем на уроці, залежність розвитку самостійності і критичності мислення. Формування розумових дій і операцій за систематичним аналізом навчальних задач і основний зміст мисленнєвого процесу – основа розвитку продуктивності мислення, його ієрархічної організації в психічному відображенні дійсності.

Роль шкільного колективу в оптимізації навчально-виховного процесу і морального формування особистості молодшої людини в процесі навчання. Проблема розширення вікових можливостей і кордонів засвоєння знань і соціального досвіду людини. Психологічні особливості дітей шестилітнього віку, їх готовність до навчання в школі і психологічні умови його оптимізації.

ТЕМА 8. Учень як суб'єкт навчання та виховання

Процес учіння як теоретична і прикладна проблема педагогічної психології. Розумова самостійність в учінні як діяльність суб'єкта, яка виконується без зовнішньої допомоги на основі знань, умінь і життєвого досвіду. Мотиви учіння. Уміння вчитися самостійно – інтегральна властивість особистості, яка об'єднує практичну спрямованість інтелектуальну здібність і емоційно-вольову сферу.

Структурні компоненти учіння: спонукаючий, програмно-цільовий, операційний, контрольно-регулюючий. Психологічні умови формування уміння вчитися самостійно – глибоке оволодіння знаннями, навичками роботи з джерелами із застосуванням засвоєних знань для оволодіння новими знаннями. Розвиток самостійності особистості в учінні загально-освітньої і професійної школи. Взаємозв'язок мисленнєвих операцій, дій і прийомів розумової діяльності. На різних етапах онтогенезу.

Психологічні фактори, які визначають успіх і неуспіх в учінні. Вплив пізнавального інтересу на розвиток уміння вчитись самостійно. Взаємозв'язок когнітивного і емоційного в процесі учіння. Учіння як фактор безперервної освіти.

Методика і техніка раціоналізації процесу учіння з точки зору слухового і зорового сприймання. Роль педагога в формуванні вміння вчитися самостійно. Психодіагностика розумової самостійності індивіду в процесі його учбової діяльності.

Вивчення психологічних механізмів формування особистості - основне завдання психології виховання. Питання становлення і розвитку особистості у вітчизняній педагогічній психології. Проблема розвитку особистості в роботах зарубіжних психологів. Діяльність і формування особистості. Співвідношення рівня розвитку особистості і її активності. Потреби – основне джерело мотивів. Закономірності становлення і розвитку переважаючої мотивації школярів. Місце і роль спілкування і міжособистісних стосунків у формуванні і самореалізації особистості учня. Психологічні особливості формування властивостей особистості. Динаміка властивостей в структурі цілісної особистості. Нерівномірність формування властивостей – джерело тимчасової суперечності особистості школяра.

Проблема управління вихованням і її психологічний зміст. Зовнішнє і внутрішнє управління. Самопізнання і самооцінка - передумови самоуправління в вихованні. Самовиховання – вища форма самоуправління. Проблема стійкості особистості і її психологічний аспект. Формування психологічної готовності школяра до професійного самовизначення і вибору професії. Роль сім'ї в вихованні молодого покоління. Психологічне обґрунтування виховних впливів. Проблема виміру вихованості школяра: показники і критерії вихованості.

ТЕМА 9. Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя

Педагогічна діяльність: форми, характеристики, зміст. Мотивація педагогічної діяльності. Основні функції педагогічної діяльності. Педагогічні вміння. Загальна характеристика стилю діяльності. Стили педагогічної діяльності у залежності від її характеру. Психологічний аналіз уроку у діяльності педагога.

Педагог у світі професійної діяльності. Суб'єктні властивості педагога. Структурна модель суб'єктних властивостей педагога. Психофізіологічні передумови діяльності педагога. Склад та структура педагогічних здібностей. Професійно-педагогічні властивості особистості. Особистісна спрямованість в структурі суб'єкта педагогічної діяльності. Професійна самосвідомість вчителя. Проблема придатності до педагогічної діяльності. Специфічні особливості професійно-характерологічного портрету особистості вчителя молодших класів. Зв'язок прогностичних умінь вчителя з його емпатійністю. Психологічні особливості адаптації молодого вчителя до професійної діяльності. Педагогічна рефлексія, саморозвиток та самовдосконалення.

Педагогічне спілкування як форма взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. Специфіка та одиниці педагогічного спілкування. Рівнева структура спілкування вчителя. «Бар'єри» в педагогічній взаємодії, спілкуванні та учбово-педагогічній діяльності. Основні сфери ускладнень в педагогічній взаємодії.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьо- го	у тому числі					усь о- го	у тому числі				
		л	п	лаб	к	с		л	п	лаб	к	с
Модуль I. Загальна психологія												
Предмет психології як науки.	10	2	2			8	12	1				10
Розвиток психіки та свідомості	12	2	2			8	12	1				12
Психологія особистості (структура, активність, розвиток)	14	2	2			10	14		2			12
Індивідуально-типологічні властивості особистості.	14	2	2	2		8	14	2				12
Психологічний аналіз діяльності та спілкування	14	2	2	2		8	12					12
Особистість у групі	12	2		2		8	14			2		12
Пізнавальні процеси: Увага. Відчуття. Сприймання	14	2		2		10	14	1		2		12
Пізнавальні процеси: Пам'ять. Мислення. Уява	14	2		2		10	14	1				12
Емоційно-вольові процеси. Емоції. Почуття. Воля.	14	2		2		10	14			2		12
Разом за розділом I	120	18	10	12	0	80	120	6	2	6	0	106
Предмет, завдання, методи вікової та педагогічної психології	30	2	2	2		10	30					
Закономірності і динаміка психічного розвитку й формування особистості в онтогенезі		2	2			10			2			
Психічний розвиток дитини до вступу до школи		2		2		10						
Психічний розвиток і формування особистості молодшого школяра	30	2		2		10	30			2		26
Психологічні особливості розвитку і формування особистості у підлітковому віці		2	2	4		12			2	2		
Психологічні особливості становлення особистості в юності та дорослості		2		4		14				2		
Психологія навчання, як єдності учбової та педагогічної діяльності		2		2		10			2			
Учень як суб'єкт навчання та виховання		2		4		10				2		
Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя		2		4		14						
Разом за розділом II	60	18	6	26	0	100	60	0	2	8	0	52
Усього годин	270	36	16	38	0	180	270	6	2	14	0	130

ТЕМАТИКА АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми лекцій

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет психології як науки.	2	1
2	Розвиток психіки та свідомості	2	1
3	Психологія особистості (структура, активність, розвиток)	2	
4	Індивідуально-типологічні властивості особистості.	2	2
5	Психологічний аналіз діяльності та спілкування	2	
6	Особистість у групі	2	
7	Пізнавальні процеси: Увага. Відчуття. Сприймання	2	1
8	Пізнавальні процеси: Пам'ять. Мислення. Уява	2	1
9	Емоційно-вольові процеси. Емоції. Почуття. Воля.	2	
10	Предмет, завдання, методи вікової та педагогічної психології	2	1
11	Закономірності і динаміка психічного розвитку й формування особистості в онтогенезі	2	1
12	Психічний розвиток дитини до вступу до школи	2	
13	Психічний розвиток і формування особистості молодшого школяра	2	
14	Психологічні особливості розвитку і формування особистості у підлітковому віці	2	1
15	Психологічні особливості становлення особистості в юності та дорослості	2	1
16	Психологія навчання, як єдності учбової та педагогічної діяльності	2	2
17	Учень як суб'єкт навчання та виховання	2	
18	Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя	2	
Разом		20	6

Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Модуль 1. Загальна психологія		
1	Предмет психології як науки.	2	
2	Розвиток психіки та свідомості.	2	
3	Психологія особистості (структура, активність, розвиток).	2	2
4	Індивідуально-типологічні властивості особистості.	2	
5	Психологічний аналіз діяльності та спілкування	2	
	Модуль 2 Вікова та педагогічна психологія		
1	Предмет, завдання, методи вікової та педагогічної психології	2	
2	Закономірності і динаміка психічного розвитку й формування особистості в онтогенезі	2	2
3	Психологічні особливості розвитку і формування особистості у підлітковому віці	2	
Разом		16	4

Теми лабораторних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Модуль 1. Загальна психологія		
1	Індивідуально-типологічні властивості особистості.	2	
2	Психологічний аналіз діяльності та спілкування	2	
3	Особистість у групі	2	2
4	Пізнавальні процеси: Увага. Відчуття. Сприймання	2	
5	Пізнавальні процеси: Пам'ять. Мислення. Уява	2	2
6	Емоційно-вольові процеси. Емоції. Почуття. Воля.	2	2
	Модуль 2 Вікова та педагогічна психологія		
1	Методи вікової психології	2	
2	Психічний розвиток дитини до вступу до школи.	2	
3	Психологія молодшого школяра	2	2
4	Психологія підлітка. Я-концепція як основне новоутворення підліткового віку.	4	2
5	Психологія юнацького віку. Психологія професійного самовизначення старшокласника	4	2
6	Специфічні питання розвитку особистості дорослої людини	2	
7	Психологія навчання. Психологічні аспекти інклюзивного навчання	2	
8	Учень як суб'єкт навчання та виховання	4	2
9	Психологія вчителя, його діяльності та спілкування	4	
Разом		26	14

Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Розвиток психологічних знань у вітчизняній психології	20	20
2.	Інтелект та його розвиток в онтогенезі	20	20
3	Психологія мови та мовлення	20	20
4.	Психологічні особливості навчання дорослих іноземній мові	20	20
5	Психологія професійного розвитку та професійної кар'єри вчителя	20	20
6	Стрес в професійній діяльності вчителя та профілактика його наслідків	20	20
	Регулярні форми роботи		
	Ведення психологічного словника, складання логічних схем, практичні завдання	60	122
Разом		180	242

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Форми проміжного та підсумкового контролю

Підсумкова оцінка Модуля 1 «Загальна психологія» буде обчислюватися з використанням таких складових:

	<i>Результат навчання, що оцінюється</i>	Розподіл балів
Робота під час занять	Активна участь у дискусії та симуляціях комунікації, міні-тренінгу	0-10
	Теоретично обґрунтований аналіз кейсів міжкультурного спілкування	
	Головний доповідач/модератор питання	
Портфоліо	Ведення словника понять	0-40
	Складання логічних схем	
	Формування банку психологічних інструментів	
	Оформлені та якісно виконані практичні завдання	
ІНДЗ «Міні-дослідження індивідуальних особливостей пізнавальної діяльності особистості»	Розуміння закономірностей пізнавальної діяльності та пізнавальних процесів	0-20
	Розробка програми, підбір методів та проведення самодіагностики комплексом методик	
	Обробка та аналіз даних	
	Аналітичний звіт та висновки у формі саморекомендацій з розвитку пізнавальних процесів та формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності	
Залік (комп'ютерне тестування в аудиторії)	30 тестових завдань закритої форми по 1 балу за правильну відповідь	0-30
Всього за курс		100

Підсумкова оцінка за Модуль 2 «Вікова та педагогічна психологія» буде обчислюватися з використанням таких складових:

	<i>Результат навчання, що оцінюється</i>	Розподіл балів
Робота під час занять	Участь у дискусії та симуляціях комунікації, міні-тренінгу	0-10
	Аналіз кейсів міжкультурного спілкування	
	Головний доповідач/модератор питання	
Портфоліо	Ведення словника понять	0-40
	Складання логічних схем	
	Формування банку психологічних інструментів	
	Практичні завдання оформлені згідно вимог	
ІНДЗ «Рефлексія особистісно-професійних якостей особистості педагога»	Аналіз моделей професіоналізму вчителя	0-20
	Самодіагностика із застосування комплексу рекомендованих методик	
	Обробка та аналіз даних	
	Аналітичний звіт та висновки у формі індивідуальної програми самовдосконалення	
Екзамен (комп'ютерне тестування в аудиторії)	60 тестових завдань закритої форми по 0,5 балу за правильну відповідь	0-30
Всього за курс		100

Методи та засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: активності на практичних та лабораторних заняттях; виконання індивідуальних та групових практичних завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи; виконання навчального проєкту та тестових завдань на заліку та екзамені.

Аудиторна та самостійна робота студента забезпечується всіма необхідними навчально-методичними засобами, задля належного вивчення навчальної дисципліни чи окремої її теми, а саме: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, конспектами лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями. Вивчення дисципліни включає в собі й дистанційну організацією навчання, зокрема, в системі віртуального навчального середовища Google-class та за допомогою платформ Meet та інших програм Google.

Поточний контроль з навчальної дисципліни «Психологія» проводиться в таких формах: активна робота на практичних та лабораторних заняттях (зокрема, написання виконання практичних завдань, активна участь у імітаційній грі, обговорення педагогічних ситуацій, дискусії). Метод поточного контролю – усний та оперативний тестовий.

Індивідуальний проєкт:

- Невелике дослідження з використанням психологічного інструментарію.
- Написання рекомендацій та індивідуального плану саморозвитку.

Критерії поточного (формувального) оцінювання

Форми роботи	Критерії оцінювання	Розподіл формувальних оцінок
Практичне та лабораторне заняття	Високий. Здобувач • має глибоке розуміння матеріалу, ефективне поєднання теорії з практикою; • використовує різні джерела і матеріали (карти, документи, візуальні засоби); • демонструє емоційний інтелект та враховує індивідуальні потреби аудиторії; • висуває гіпотези та формулює власну позицію.	9-10
	Достатній. Здобувач • певнено володіє матеріалом, здатний відповісти на питання «учнів»; • використовує базові навчальні матеріали, проте без глибокого аналізу; • стимулює інтерес до теми, але менш активно залучає аудиторію у діалог; • представляє точки зору інших еkleктично.	7-8
	Середній. Здобувач • подає матеріал переважно односторонньо, без залучення додаткових джерел; • висвітлює питання проблему на базовому рівні, дискусії обмежені;	5-6

	• не надає недостатню увагу до індивідуальних потреб слухачів; • пропонує одну точку зору.	
	Початковий. Здобувач • неструктурований виступ чи коментар, мало взаємодіє з аудиторією; • викладає матеріал поверхово, без критичного осмислення; • не здатний ефективно підтримувати контакт з одногрупниками; • не обґрунтовує матеріал.	3-4
	Побутовий. Здобувач • виступ хаотичний, відсутня структура та логіка; • теоретично не обґрунтовано • має низький рівень організації контакту; • неправильно розуміє навчальну тему.	1-2

Критерії проміжного та підсумкового оцінювання

Форма роботи	Вид роботи	Розподіл балів
Елементи портфоліо (4)	• Елемент портфоліо повністю відповідає всім вимогам. • Демонструє високий рівень підготовки, чіткість структури, креативність і значний вклад в роботу. • Результати роботи є конкретними та підтвердженими.	7-10
	• Елемент частково відповідає вимогам, але є недоліки в деталях або організації матеріалу. • Робота демонструє базовий рівень знань та підготовки, проте бракує глибини аналізу або інновацій. • Є результати, але вони не є достатньо чіткими або не повністю досягнуті..	4-6
	• Елемент не відповідає основним вимогам. • Структура неорганізована, відсутній належний рівень підготовки або аналізу. • Результати не досягнуті або відсутні підтвердження виконання роботи.	1-3
	Діапазон	0-3
	Разом	0-40
Дослідне завдання	Обґрунтування актуальності обраної теми та форми	2
	Повнота розкриття теми	2
	Логічність та доказовість	2
	Оформлення	2
	Власна оцінка роботи (рефлексія)	5
	Виконання і оформлення навчального проєкту	2
	Презентація та захист роботи	5
	Разом	0-20
Залік Екзамен	Оцінка міри володіння знаннями програмного матеріалу. Оцінка здатності встановлення взаємозв'язків та виносити судження. Оцінка здатності враховувати психологічні закономірності при вирішенні практичних завдань.	0-30

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2018). Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Київ, КНТ.
2. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2023). Теоретичні питання вікової психології : навчальний посібник. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М.Гоголя.
3. Долинська Л. В. (ред.). (2017). Загальна психологія: Хрестоматія. Навч. посіб. К. : Каравела, 2017.
4. Максименко С. Д. (2016). Загальна психологія: навчальний посібник для ВНЗ. Міністерство освіти та науки України. – Київ: Центр учбової літератури.
5. Москалець В. П. (2020). Загальна психологія : підручник. Київ : Ліра.
6. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. (2020). Психологічний словник-довідник : навч. посіб., [4-те вид.] – К. : Каравела, 2020. – 418 с.
7. Савчин М. В. (2020). Загальна психологія: підручник. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
8. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасєка О. (2019). Загальна психологія: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури.
9. Скрипченко О.В. та ін. (2019). Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ, Каравела.
10. Токарева Н. М. Шамне А. В. (2017). Вікова і педагогічна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. URL: https://www.researchgate.net/profile/Anzhelika-Kolly-Shamne/publication/326088870_Tokareva_N_M_Samne_A_V_Vikova_ta_pedagogicna_psihologia_navcalnij_posibnik_dla_studentiv_visih_navcalnih_zakladiv_N_M_Tokareva_A_V_Samne_-_Kiiv_2017_-_548_s/links/5b379bbc4585150d23e6803b/Tokareva-N-M-Samne-A-V-Vikova-ta-pedagogicna-psihologia-navcalnij-posibnik-dla-studentiv-visih-navcalnih-zakladiv-N-M-Tokareva-A-V-Samne-Kiiv-2017-548-s.pdf
11. Щотка О.П. (ред.). (2010). Педагогічна психологія. Ніжин: НДУ.
12. Щотка О.П. (ред.). (2012). Вікова психологія. Ніжин: НДУ.
13. Щотка О.П. (ред.). (2023). Психологія : навч. посіб. [в 4-х т.]. Т. 1. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя.

Інформаційні ресурси:

- Освітня платформа «На урок»: <https://naurok.com.ua/>
- Освітня платформа «Всеосвіта»: <https://vseosvita.ua/>

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ МОДУЛЬ «ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Лабораторно-практичні заняття з даного модуля поглиблюють ваші теоретичні знання про психіку та особистість, закономірності функціонування та розвитку різних психічних явищ, таких як мислення, пам'ять, емоції, характер, здібності та багато інших. Під час занять ви навчитесь планувати дослідження у відповідності до його цілей і гіпотези; підбирати необхідні методи і методики; обґрунтовувати методичний задум дослідження та доводити доцільність відібраних методів, аналізувати отримані дані. Також у вас буде можливість операціоналізувати ваші теоретичні знання про психічні явища, шляхом розбору ситуацій, пов'язаних з освітнім процесом.

Плани практичних, подані нижче, дозволять оптимізувати самостійне засвоєння вами матеріалу теми, а також організувати роботу з поглиблення теоретичних знань та формування практичних вмінь вже під час заняття. До кожної теми рекомендується література, яка доповнить ваші знання, отримані з лекційного курсу.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Предмет психології як науки (2 год.)

1. Предмет психології та основні історичні етапи його становлення.
 2. Принципи класифікації галузей психології і структура сучасної психологічної науки.
 3. Методи психологічного дослідження.
- Література: [2]; [4]; [5]; [7]; [8].

Практичне заняття 2. Розвиток психіки та свідомості (2 год.)

1. Сутність психіки та основні форми її існування
 2. Фізіологічні механізми психіки
 3. Розвиток психіки у філогенезі та історіогенезі
 4. Свідоме та несвідоме у психічній діяльності людини
- Література: [2]; [3]; [7]; [8].

Практичне заняття 3. Психологія особистості (структура, активність, розвиток) (2 год.)

1. Поняття про особистість у психології.
 2. Вітчизняні та зарубіжні теорії особистості та їх класифікація.
 3. Самосвідомість як психологічний центр особистості.
 4. Розвиток і формування особистості.
- Література: [1]; [2]; [5]; [7]; [8].

Практичне заняття 4. Психологічний аналіз діяльності та спілкування (2 год.)

1. Поняття діяльності, її різновидів. Діяльність і активність суб'єкта.
2. Потреби людини і мотивація діяльності.
3. Поняття про спілкування та його структуру.
4. Психологічні бар'єри у спілкуванні: чинники та види.

Література: [1]; [2]; [5]; [7]; [8].

Практичне заняття 5. Особистість у групі (2 год.)

1. Поняття про групи та їх класифікація.
2. Структура малої групи
3. Велика та мала групова динаміка
4. Конфлікт у групі та управління ним

Література: [1]; [2]; [3]; [7]; [16].

ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Лабораторне заняття 1. Індивідуально-типологічні властивості особистості: Темперамент та характер

(2 год.)

1. Поняття про індивідуальність, її структуру та основні виміри.
2. Поняття про темперамент, його фізіологічні основи та роль в діяльності.
3. Характер: поняття, структура та соціально-історична обумовленість.

Література: [1]; [2]; [6]; [10]; [17].

Лабораторне заняття 2. Індивідуально-типологічні властивості особистості: Здібності

(2 год.)

1. Поняття про здібності.
2. Структура здібностей
3. Оцінка та розвиток здібностей.
4. Залежність розвитку здібностей від навчання та нахилів особистості.

Література: [1]; [2]; [6]; [10]; [17].

Лабораторне заняття 3. Пізнавальні процеси: Увага. Відчуття. Сприймання

(2 год.)

1. Увага: сутність, різновиди, фізіологічні основи та властивості.
2. Поняття про відчуття, їх природу, різновиди, загальні властивості.
3. Сприймання і його властивості
4. Увага, відчуття та сприймання в освітньому процесі загальноосвітньої середньої школи.

Література: [1]; [2]; [5]; [9]; [18].

Лабораторне заняття 4. Пізнавальні процеси: Пам'ять. Мислення. Уява (2 год.)

1. Пам'ять: фізіологічні основи пам'яті, види та процеси пам'яті.
 2. Мислення як вища форма пізнавальної діяльності: поняття, мисленнєві операції, види.
 3. Уява: фізіологічні основи, різновиди уяви, способи синтезування.
 4. Індивідуальні особливості пам'яті, мислення та уяви.
 5. Методи вивчення та розвитку пам'яті, мислення та уяви в навчальному процесі.
- Література: [1]; [2]; [5]; [9]; [18].

Лабораторне заняття 5. Емоційно-вольові процеси: Емоції. Почуття. (2 год.)

1. Переживання як особлива форма психічного відображення.
 2. Поняття про емоції, їх функції, фізіологічні основи, різновиди.
 3. Почуття та особистість. Форми переживання почуттів.
 4. Роль емоцій і почуттів у практичній і пізнавальній діяльності.
- Література: [1]; [2]; [3]; [9]; [18].

Лабораторне заняття 6. Емоційно-вольові процеси: Воля (2 год.)

1. Поняття про волю, її функції та зв'язок з діяльністю.
 2. Вольовий акт і його структура.
 3. Локалізація контролю.
 4. Вольові якості особистості та їх формування у школярів.
- Література: [1]; [2]; [6]; [9]; [18].

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Долинська Л. В. (ред.). (2017). Загальна психологія: Хрестоматія. Навч. посіб. К. : Каравела, 2017.
2. Максименко С. Д. (2016). Загальна психологія: навчальний посібник для ВНЗ. Міністерство освіти та науки України. – Київ: Центр учбової літератури.
3. Москалець В. П. (2020). Загальна психологія : підручник. Київ : Ліра.
4. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. (2020). Психологічний словник-довідник : навч. посіб., [4-те вид.] – К. : Каравела, 2020. – 418 с.
5. Савчин М. В. (2020). Загальна психологія: підручник. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
6. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасека О. (2019). Загальна психологія: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури.
7. Щотка О.П. (ред.). (2024). Психологія : навч. посіб. [в 4-х т.]. Т. 1. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя.
8. Щотка О.П., Пісоцький О.П, Нещерет О.І. (ред.) (2018). Загальна психологія : навч. посіб. [в 2-х т.]. 2-ге видання, перероблене та доповнене.Т1. Ніжин НДУ ім. М.Гоголя.

9. Щотка О.П., Пісоцький О.П, Нещерет О.І. (ред.) (2018). Загальна психологія : навч. посіб. [в 2-х т.]. 2-ге видання, перероблене та доповнене. Т1. Ніжин. НДУ ім. М.Гоголя.

10. Яланська С. П. (2023). Загальна психологія : конспект лекцій :навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня - бакалавр. 2-ге вид. виправл. і доп. Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Додаткові:

11. Конвенція про права дитини (1989). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 18.11.2020).

12. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>(дата звернення: 18.11.2020).

13. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>(дата звернення: 18.11.2020).

14. Нова українська школа: поради для вчителя. за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. 6.

15. Поясок Т. Б. Беспарточна О.І., Квасник О.В., Шаполова В.В. (2023). Загальна психологія: навчальний посібник. Харків: ФОП Бровін О.В. URL: <https://surl.li/snzecf>

16. Слюсаревський М. М. (ред.). (2028). Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ : Талком. URL: <https://salo.li/6625029>

17. Щотка О.П., Пісоцький О.П, Нещерет О.І. (ред.) (2012). Загальна психологія : навч. посіб. [в 2-х т.]. Т1. Ніжин НДУ ім. М.Гоголя.

18. Щотка О.П., Пісоцький О.П, Нещерет О.І. (ред.) (2012). Загальна психологія : навч. посіб. [в 2-х т.]. Т2. Ніжин НДУ ім. М.Гоголя.

Інформаційні ресурси:

1. Освітня платформа «На урок»: <https://naurok.com.ua/>

2. Освітня платформа «Всеосвіта»: <https://vseosvita.ua/>

3. Освітній портал «Освіта.УА» –<http://osvita.ua>

4. Портал сучасних педагогічних ресурсів – <http://www.intellectinvest.org.ua>

5. Інформаційний портал «Знання» – <http://znannya.info>

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ МОДУЛЬ «ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Лабораторно-практичні заняття з даного модуля поглиблюють ваші теоретичні знання про розвиток психіки та формування особистості в онтогенезі. Під час занять ви зможете глибше розібратися з логікою психічного розвитку, динамікою переходів від одного вікового періоду до іншого, зможете детальніше обговорити психологічну «картину» кожного віку людини. Особливий акцент буде зроблено на вікових періодах, що пов'язані з навчанням у закладі загальної середньої освіти. У вас буде можливість операціоналізувати такі теоретичні категорії аналізу психологічного віку як «провідна діяльність», «новоутворення», «вікова сензитивність», «вікова криза». Ви опануєте психологічний інструментарій, який дозволить вивчити потенціал учнів, оволодієте психологічними технологіями розвитку пізнавальних та особистісних здатностей школярів.

Плани практичних, подані нижче, дозволять оптимізувати самостійне засвоєння вами матеріалу теми, а також організувати роботу з поглиблення теоретичних знань та формування практичних вмінь вже під час заняття. До кожної теми рекомендується література, яка доповнить ваші знання, отримані з лекційного курсу.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Предмет, завдання, методи вікової та педагогічної психології

(2 год.)

1. Предмет та структура вікової психології.
2. Місце вікової психології в системі наукових знань.
3. Основні категорії вікової психології.
4. Історія становлення вікової психології та актуальні завдання вікової психології на сучасному етапі.

Література: [2]; [3]; [6]; [8]; [12].

Практичне заняття 2. Закономірності і динаміка психічного розвитку й формування особистості в онтогенезі

(2 год.)

1. Проблема психічного розвитку у віковій психології.
2. Фактори й рушійні сили психічного розвитку.
3. Закони й закономірності психічного розвитку та формування особистості.
4. Критичний аналіз вітчизняних і зарубіжних теорій розвитку особистості.
5. Періодизації психічного розвитку.

Література: [2]; [3]; [8]; [12].

Практичне заняття 3. Психологічні особливості розвитку і формування особистості у підлітковому віці (2 год.)

1. Загальна характеристика та основні концепції підліткового віку.
 2. Анатомо-фізіологічна перебудова організму та її врахування при організації навчально-виховного процесу.
 3. Соціальна ситуація розвитку. Психологія підліткових груп.
 4. Характеристика провідної діяльності у підлітковому віці.
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12]; [22].

Теми лабораторних занять

Лабораторне заняття 1. Методи вікової та педагогічної психології (2 год.)

1. Методологічні принципи і загальна характеристика методу у віковій психології
 2. Етапи психологічного дослідження.
 3. Класифікація методів дослідження.
 4. Характеристика основних стратегій організації психологічного дослідження.
 5. Особливості застосування емпіричних методів у дослідженнях проблем вікової психології.
 6. Етичні норми психологічного дослідження дітей.
- Література: [2]; [3]; [6]; [8]; [12].

Лабораторне заняття 2. Психічний розвиток дитини до вступу до школи (2 год.)

1. Психологічні особливості розвитку дитини від моменту зачаття до народження.
 2. Характеристика періоду новонародженості.
 3. Психологічні особливості розвитку немовляти.
 4. Характеристика раннього дитинства.
 5. Психологічна характеристика дитини дошкільного віку.
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12].

Лабораторне заняття 3. Психологія молодшого школяра (2 год.)

1. Психологічна готовність дитини до вступу до школи. Проблеми навчання з 6-ти років.
 2. Психологічна сутність кризи 7-ми років.
 3. Анатомо-фізіологічні зміни та їх вплив на розвиток молодшого школяра.
 4. Соціальна ситуація розвитку у молодшому шкільному віці.
 5. Учбова діяльність як провідна діяльність у молодшому шкільному віці.
 6. Пізнавальний розвиток та розвиток особистості молодшого школяра.
- Аналіз основних вікових новоутворень.
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12].

Лабораторне заняття 4. Особливості розвитку когнітивної сфери підлітка (2 год.)

1. Загальна характеристика кількісних та якісних змін в пізнавальній діяльності підлітків.
 2. Вікові особливості мислення підлітка та їх врахування в процесі навчання
 3. Інтелектуалізація сприйняття, пам'яті та уяви та вплив на засвоєння.
 4. Розвиток монологічного та діалогічного мовлення.
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12]; [22].

Лабораторне заняття 5. Психологія особистості підлітка (2 год.)

1. Розвиток особистості підлітка.
 2. Я-концепція як центральне новоутворення підліткового віку
 3. Проблема підліткової кризи.
 4. Психологія «важкого» підлітка.
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12]; [22].

Лабораторне заняття 6. Психологія юнацького віку (2 год.)

1. Проблема юності у зарубіжній та вітчизняній психології
 2. Соціальна ситуація розвитку в ранній юності.
 3. Проблема провідної діяльності в ранній юності. Специфіка учбової діяльності старшокласника.
 4. Розвиток пізнавальних процесів та інтелекту в ранній юності.
 5. Самовизначення та стабілізація особистості в юності.
 6. Основні психологічні проблеми в ранній юності та психолого-педагогічні умови їх розв'язання .
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12].

Лабораторне заняття 7. Специфічні питання розвитку особистості дорослої людини (2 год.)

1. Специфічні проблеми розвитку психіки та особистості дорослого.
 2. Психологія молодого дорослого: авторство власного способу життя.
 3. Середній вік: утвердження власного способу життя.
 4. Пізній вік: підбиття життєвих підсумків.
- Література: [5]; [7]; [8]; [10]; [12].

Лабораторне заняття 8. Психологія навчання. Психологічні аспекти інклюзивного навчання (2 год.)

1. Поняття про навчання та його психолого-дидактичні особливості
2. Класифікація навчання: види, форми, підходи.
3. Сутність та принципи розвивального навчання.
4. Психологічні основи індивідуалізації та диференціації навчання.

5. Психологічні аспекти інклюзивного навчання у закладі середньої освіти.
Література: [1]; [5]; [7]; [9]; [10]; [11].

Лабораторне заняття 9. Учень як суб'єкт навчання
(2 год.)

1. Научіння як процес і результат набуття індивідуального досвіду
 2. Психологічна характеристика процесу учіння
 3. Розвиток особистості як суб'єкта навчальної діяльності в умовах закладу середньої освіти
 4. Навчальність та навченість особистості.
- Література: [1]; [5]; [7]; [9]; [10]; [11].

Лабораторне заняття 10. Учень як суб'єкт виховання
(2 год.)

1. Загальна характеристика процесу виховання та самовиховання.
 2. Психологічні механізми, чинники та умови виховання.
 3. Психологія морального виховання особистості в закладах середньої освіти.
 4. Психологія перевиховання.
- Література: [1]; [5]; [7]; [9]; [10]; [11].

Лабораторне заняття 11. Психологія діяльності та особистості вчителя спілкування
(2 год.)

1. Психологічні дослідження праці та особистості вчителя.
 2. Вчитель як особистість та професіонал.
 3. Психологічна характеристика педагогічної діяльності.
 4. Психологія стилю педагогічної діяльності.
 5. Стрес та стресостійкість в педагогічній діяльності.
- Література: [1]; [5]; [7]; [9]; [10]; [11].

Лабораторне заняття 12. Психологія педагогічного спілкування
(2 год.)

1. Основи соціальної психології спілкування.
 2. Поняття педагогічного спілкування у психології.
 3. Тактики та стратегії педагогічної взаємодії. Психологія педагогічного співробітництва.
 4. Соціально-психологічні особливості освітньої організації.
- Література: [1]; [5]; [7]; [9]; [11]; [21].

Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Власова О.І. (2006). Педагогічна психологія: Навч. Посібник. К.: Либідь.
2. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2018). Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі: навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Київ, КНТ.
3. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2023). Теоретичні питання вікової психології : навчальний посібник. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М.Гоголя.
4. Калениченко Р. А. (2023). Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : КНУБА
5. Кутішенко В. (2019). Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури.
6. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. (2020). Психологічний словник-довідник : навч. посіб., [4-те вид.] – К. : Каравела, 2020.
7. Скрипченко О.В. та ін. (2019). Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ, Каравела.
8. Савчин М., Василенко Л. (2024). Вікова психологія: навчальний посібник. К.: Академія.
9. Савчин М. В. (2007). Педагогічна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав.
10. Токарева Н. М. Шамне А. В. (2017). Вікова і педагогічна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. URL: <https://salo.li/0d6c7e7>
11. Щотка О.П. (ред.). (2010). Педагогічна психологія: навчальний посібник. Ніжин: НДУ.
12. Щотка О.П. (ред.). (2012). Вікова психологія: навчальний посібник. Ніжин: НДУ.

Додаткові:

13. Вольнова Л. М. (2016). Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник по спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К.Каравелла.
14. Конвенція про права дитини (1989). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 18.11.2020).
15. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>(дата звернення: 18.11.2020).
16. Лисянська Т.М. (2016). Педагогічна психологія: Практикум. Навч. посіб. К: Каравела.
17. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>
18. Бібік Н. М. (ред.). (2018). Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ : Літера ЛТД.

19. Поліщук В. М. (2010). Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправ. Суми: Університетська книга, 2010. 352 с.
20. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. (2001). Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. К.: Просвіта.
21. Слюсаревський М. М. (ред.). (2018). Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти. Київ : Талком. URL: <https://salo.li/6625029>
22. Щотка О.П. (2002). Психологія підлітка. Навчальний посібник. Ніжин.

Інформаційні ресурси:

6. Освітня платформа «На урок»: <https://naurok.com.ua/>
7. Освітня платформа «Всеосвіта»: <https://vseosvita.ua/>
8. Освітній портал «Освіта.UA» –<http://osvita.ua>
9. Портал сучасних педагогічних ресурсів – <http://www.intellectinvest.org.ua>
10. Інформаційний портал «Знання» – <http://znannya.info>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів з дисципліни «Психологія» включає підготовку до практичних та лабораторних занять, прочитання обов'язкової літератури, ведення словника, складання логічних схем до теоретичного матеріалу, формування «банку психологічного інструментарія», а також проведення самостійного міні-дослідження. Також можливе самостійне опрацювання окремих теоретичних питань.

Студентам пропонуються орієнтовно такі теми для самостійного опрацювання.

1. Розвиток психологічних знань у вітчизняній психології
2. Інтелект та його розвиток в онтогенезі
3. Психологія мови та мовлення
4. Психологічні особливості навчання дорослих іноземній мові
5. Психологія професійного розвитку та професійної кар'єри вчителя
6. Стрес в професійній діяльності вчителя та профілактика його наслідків

Результати самостійного опрацювання матеріалу перевіряються у формі виступу під час заняття, презентації, написання реферату, оформлення портфоліо студента та звіту про міні-дослідження.

Портфоліо включає такі елементи:

Ведення словника понять та складання логічних схем. Студенти під час вивчення кожної теми виділяють ключові поняття та заносять їх до словника, також структурують зміст кожної теми створюючи логічну схему основних понять та інформаційних блоків. Ці завдання допомагають краще опанувати теоретичним матеріалом кожної теми.

Формування «банку психологічних інструментів». Важлива практична допомога під час практик та професійної діяльності, оскільки містить психодіагностичний інструментарій, плани спостережень та бесід, що допоможуть краще зрозуміти психологічні особливості учня або природу його складностей у навчанні та спілкуванні.

Практичні завдання оформлені згідно вимог

Написання звіту про міні-дослідження включає наступні етапи:

1. Вивчення теоретичного матеріалу
2. Розробка програми, підбір методів та проведення самодіагностики комплексом методик
3. Обробка та аналіз даних
4. Аналітичний звіт та висновки у формі рекомендацій з саморозвитку

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ДО МОДУЛЯ 2.

1. Вікова психологія на початку свого розвитку як самостійної науки переважно зосереджувалась на вивченні закономірностей психічного розвитку на етапі:
 - а) дитинства;
 - б) зрілості;
 - в) старості.

2. Науковий напрям, що розвивається на стику природничих, гуманітарних, суспільних та технічних дисциплін, що вивчає феноменологію розвитку людини на етапі зрілості називається:
 - а) педологія;
 - б) акмеологія;
 - в) геронтологія;
 - г) криміналістика.

3. Для з'ясування особливостей соціалізації (засвоєння соціального досвіду у спілкуванні та діяльності) індивіда як носія певних суспільних відносин на різних стадіях вікового розвитку важливими є висновки:
 - а) диференційної психології;
 - б) педагогічної психології;
 - в) загальної психології;
 - г) соціальної психології.

4. Продовжіть почате висловлювання:

Багатовимірний стан дорослої людини, що охоплює значний період її життя, що показує наскільки людина реалізувалась як фізичний індивід, як громадянин, як особистість, як працівник, як батько та ін. – називається ...

5. Яке з визначення правильно розкриває зміст категорії «психологічний вік»?:
 - а) характеристика, що застосовується для позначення відносно обмеженого часового діапазону індивідуального розвитку і показує тривалість існування індивіда з моменту народження;
 - б) якісно своєрідна сходи́на онтогенетичного розвитку, що обумовлена закономірностями формування організму, умовами життя, навчання та виховання, яка має конкретно-історичне походження

6. Термін «дитинство», позначає етап онтогенеза:
 - а) від народження до підліткового віку;
 - б) від народження до зрілості;
 - в) від народження до вступу до школи.

7. Кого вважають засновником дитячої психології:
 - а) Ст. Холла;
 - б) В.Вундта;
 - в) В.Прейера.

8. Хто з українських психологів вбачав у вихованні не інструмент формування соціально бажаних якостей, а засіб розвитку, що неодмінно спирається на ініціативу, самостійність та творчу активність дитини:

- а) С. Бaley;
- б) Г.Костюк;
- в) О.Запорожець.

9. Які тенденції розвитку сучасної вікової психології вказані не вірно?

- а) розширення хронологічних меж дослідження розвитку психіки людини
- б) перехід від цілісного вивчення психічного та особистісного розвитку до вивчення динаміки окремих процесів та властивостей особистості;
- в) вивчення варіантів розвитку;
- г) створення інтегральних концепцій розвитку;
- д) вдосконалення методів дослідження вікового розвитку психіки.

10. У якому варіанті неправильно зазначено загальний напрямок психічного розвитку? Процес психічного розвитку йде:

- а) від елементів до цілого;
- б) від структурно нижчого до вищого цілого;
- в) від інстинктивних до розумних форм;
- г) від несвідомих до свідомих форм;
- д) від колективних до індивідуальних форм.

11. Порівняно повільні, але ґрунтовні кількісні та якісні зміни – це:

- а) революційні зміни;
- б) еволюційні зміни;
- в) ситуаційні зміни.

12. Зміни, які відбуваються швидко й у порівняно короткий термін, під час криз вікового розвитку – це:

- а) революційні;
- б) еволюційні;
- в) ситуаційні зміни.

13. Дією якого загального закону психічного розвитку можна пояснити таку закономірність: «Розвиток особистості дитини знаходить свій вияв у зміні ієрархії мотивів діяльності. Попередні мотиви втрачають свою спонукальну силу, виникають нові, які призводять до переосмислення відношень із людьми й власної поведінки. Ті види діяльності та форми спілкування, які відігравали провідну роль, тепер відсуваються на другий план, змінюються інтереси та цілі, в цілому сенс життя для дитини, настає нова стадія її особистісного розвитку».

- а) циклічність;
- б) нерівномірність;
- в) «метаморфози»;
- г) поєднання процесів еволюції та інволюції.

14. Зазначте відповідь, яка правильно відображає закономірність співвідношення інтелектуального й особистісного розвитку:
- а) процес інтелектуального розвитку йде дещо швидше й завершується раніше, ніж особистісне становлення;
 - б) процес особистісного становлення йде дещо швидше і є тривалішим, ніж розвиток інтелекту;
 - в) інтелектуальний і особистісний розвиток відбуваються синхронно.
15. Специфіка розвитку дитини полягає в тому, що вона:
- а) підлягає дії біологічних законів, як у тварин;
 - б) підкоряється дії суспільно-історичних законів.
16. Вставте пропущені слова:
«Зона ближчого розвитку» (за Л.С.Виготським) – це те, що дитина може зробити в умовах ... з дорослим під його безпосереднім керівництвом, з його допомогою.
17. В одному експерименті з допомогою перевірених об'єктивних методик співставлялися особливості деяких характеристик пам'яті дошкільників, школярів та дорослих. Як називається метод, з допомогою якого здійснювалося дане дослідження.
- а) лонгітюдна;
 - б) порівняльна;
 - в) комбінована;
 - г) комплексна.
18. Історично першим методом дослідження у віковій психології є:
- а) експеримент;
 - б) тестування;
 - в) спостереження;
 - г) анкетування.
19. Змінна, якою маніпулює експериментатор з метою визначити її вплив на явище, яке він вивчає називається.
- а) незалежною;
 - б) залежною;
 - в) проміжною;
 - г) контрольованою.
20. Продовжіть почате речення:
«Метод отримання інформації у ході усного безпосереднього спілкування, що передбачає реєстрацію і аналіз відповідей на питання, а також вивчення особливостей невербального спілкування – це»
21. Метод, назва якого походить від латинського слова, яке в перекладі означає «дивлюсь у середину», «вдивляюсь», називається:
- а) експеримент;
 - б) інтроспекція;
 - в) спостереження;
 - г) проективна техніка.

22. Який метод дозволяє кількісно оцінити індивідуально-психологічні відмінності дітей в межах певної вікової групи:
- а) експеримент;
 - б) тест;
 - в) опитувальник;
 - г) бесіда;
 - д) анкета.
23. З якого віку можна ефективно застосовувати особистісні опитувальники, які ґрунтуються на прямій оцінці досліджуваним власних якостей?
- а) з 1 року;
 - б) з 3-х років;
 - в) з 6 років;
 - г) з 11-12 років.
24. Яких вимог необхідно дотримуватись при організації дослідження підлітків?
- а) пропонувати завдання у ігровій формі;
 - б) завдання повинні викликати інтерес;
 - в) надавати більшої самостійності в роботі;
 - г) завдання не повинні вимагати багато часу;
 - д) повинна віддаватись перевага індивідуальній формі виконання завдання над груповою.
25. Яке з тверджень правильно і повно розкриває зв'язок підліткового віку з соціокультурними умовами ?
- а) підлітковий період як окремий етап розвитку виділяється завжди і всюди, незалежно від соціальних і культурних умов розвитку дітей;
 - б) підлітковий період як окремий етап існує лише у примітивних культурах, де забезпечує у перехід від світу дитинства до дорослого світу з новими обов'язками і правами;
 - в) підлітковий період існує лише у порівняно високо розвинених спільнотах, які ставлять перед людиною складні завдання соціалізації.
26. Який тип соціалізації дитини обумовлює безконфліктний перехід від дитинства до дорослості?
- а) соціалізація, орієнтована на ідентифікацію дитини з соціальною групою, присвоєння усталених норм, традицій, наслідування дорослим;
 - б) соціалізації, яка має широку індивідуальну варіативність передачі та присвоєння соціального досвіду.
27. Криза підліткового віку:
- а) є неминуче явище, зумовлене біологічними факторами, зокрема статевим дозріванням, суперечностями між сексуальним розвитком та суспільними заборонами;

- б) обумовлена насамперед змінами у соціальному статусі підлітка, основним змістом яких є перехід від дитинства до дорослості;
- в) це результат не самого по собі статевого дозрівання, як основного біологічного фактору, а його опосередкованої дії через соціальні умови (статус у групі, взаємини з дорослими та ін.)

28. Тенденція прискореного розвитку в підлітковому віці порівняно із попередніми поколіннями називається:

- а) ретардація;
- б) дисморфоманія;
- в) акселерація.

29. Психологія спілкування у підлітковому віці будується на основі:

- а) домінування потреби у афіліації (приналежності);
- в) домінування потреби в усамітненні (приватності);
- г) суперечливого переплетення вище названих потреб.

30. Типова риса підліткових угруповань – це:

- а) висока агресивність;
- б) висока пасивність;
- г) низький соціальний інтерес;
- д) висока конформність.

31. Підлітковому віку не властиво:

- а) спрямованість на майбутнє, професійне самовизначення;
- б) формування «почуття дорослості» та «я-концепції».
- в) гіпертрофована потреба у спілкуванні з ровесниками;
- г) потреба у самостійності;
- д) інтелектуалізація всіх когнітивних процесів.

32. Провідним пізнавальним процесом в підлітковому віці виступає:

- а) сприймання;
- б) пам'ять;
- в) мислення;
- г) уява.

33. Мислення у підлітковому віці:

- Б) теоретичне ;
- Г) логічне;
- Д) гіпотететико-дедуктивне;
- Е) всі відповіді вірні.

34. Суб'єктивне переживання готовності бути повноправним членом колективу дорослих, що виявляється у самостійності, бажанні показати свою дорослість, домогтися визнання своїх чеснот та своєї думки – це:

- А) реакція емансипації;
- Б) почуття дорослості;
- В) афект неадекватності.

35. Для емоційно-вольової сфери підлітка характерно:
- а) висока емоційно-вольова саморегуляція;
 - б) коливання настрою;
 - в) спокійний емоційний фон самопізнання
 - г) всі відповіді вірні.
36. Стійкі інтереси і потреби пов'язані з «Я» (егодомінантна настанова, потреба у самоповазі, самоствердженні тощо) виникають:
- а) в молодшому шкільному віці;
 - б) підлітковому віці
 - в) юності.
37. У підлітків самооцінка більшою мірою залежить:
- а) від критики з боку значущих дорослих;
 - б) від оцінки референтної групи ровесників;
 - в) від внутрішніх стандартів оцінювання.
38. Основною причиною труднощів у спілкуванні між підлітком і дорослим є:
- а) висока емоційна неврівноваженість підлітка;
 - б) нерозвиненість у підлітка комунікативних навичок і емпатії;
 - в) емоційна нестійкість дорослого;
 - г) розходження в уявленнях дорослих і підлітків про характер прав та ступінь самостійності підлітка.
39. Афективним центром соціальної ситуації розвитку старшокласника є:
- а) спрямованість у майбутнє;
 - б) успіхи у навчанні;
 - в) формування світогляду.
40. Провідною діяльністю старшого шкільного віку є:
- а) інтимно-особистісне спілкування з ровесниками;
 - б) учбово-професійна діяльність та самопізнання;
 - в) учбова діяльність.
41. Старшокласник як суб'єкт учбової діяльності характеризується:
- а) якісно новим змістом цієї діяльності, який виявляється в ієрархічній перебудові мотивації учіння;
 - б) зростаючою потребою у спілкуванні з ровесниками;
 - в) формуванням уміння вчитися самостійно.
42. Із перелічених варіантів мотивації учіння виберіть домінуючі мотиви старшокласників:
- а) стійкі мотиви, що орієнтуються на інтереси і поставлені самими учнями цілі;
 - б) мотиви отримання високої оцінки і похвали;
 - в) мотиви пов'язані з наміченими перспективами життя.

43. Основним предметом учбової діяльності старшокласника є:
- а) структурування, комплектування, систематизація індивідуального досвіду за рахунок його розширення та доповнення;
 - б) оволодіння уміннями рефлексії власної поведінки та уміннями оцінювати можливості власного «Я».
44. Що з названого характеризує юнацьку самооцінку?:
- а) скарги на недостатній розвиток вольових якостей;
 - б) незадоволеність своїм соціальним статусом;
 - в) скарги на обмеженість пізнавальних здібностей.
45. Взаємини старшокласників з вчителем характеризуються:
- а) більшою конфліктністю у порівнянні з підлітковим віком;
 - б) тим, що вчителі переоцінюють міру своєї близькості до старшокласників та міру впливу на них;
 - в) різким збільшенням кількості смислових бар'єрів.
46. Критерії дружби та зміст міжособистісного спілкування з ровесниками у ранній юності:
- а) залишаються такими ж як у підлітків;
 - б) суттєво не змінюються;
 - в) якісно трансформуються: з'являється новий зміст, нові форми.
47. Який стиль взаємодії з батьками є чинником життєвого самовизначення старшокласника:
- а) авторитарний;
 - б) демократичний;
 - в) ліберальний.
48. Домінуючими мотивами вибору професії у старшому шкільному віці є:
- а) мотиви широкого соціального змісту;
 - б) мотиви самоствердження;
 - в) мотиви афіліації.
49. Головним завданням юності за Е.Еріксоном є:
- а) формування ідентичності;
 - б) досягнення зрілої відповідальності;
 - в) досягнення психологічної близькості у стосунках
50. Моральні ідеали старшокласників:
- а) існують у вигляді конкретного образу;
 - б) існують у вигляді узагальненого образу;
 - в) мають синтетичну форму.
51. Рівень актуального розвитку характеризують:
- а) навченість, вихованість;
 - б) навчальність, виховуваність;
 - в) навченість, навчальність.

52. Яке з наведених у п.1 положень найбільшою мірою відповідає концепції розвивального навчання ?

- а) розумовий розвиток є незалежним від навчальних впливів і обумовлений спадковими факторами: «розвиток повинен здійснити певні завершені цикли, певні функції повинні дозріти до того, як школа зможе розпочати навчання певним знанням і навичкам дитини. цикли розвитку завжди передують циклам навчання». розвиток визначає межі ефективності навчальних впливів: «розвиток створює можливості – навчання їх реалізує»
- б) розвиток мислення з необхідністю проходить через всі відомі фази і стадії незалежно від процесу навчання
розвиток і навчання – тотожні процеси. дитина розвивається в міру того, як вона навчається. кожен крок навчання є також кроком розвитку учня
- в) розумовий розвиток і навчання знаходяться у тісному взаємозв'язку: розвиток (дозрівання) підготовлює і робить можливим навчання, а навчання стимулює і просуває вперед розвиток (дозрівання). дитина, оволодіваючи якоюсь конкретною операцією, разом з тим засвоює деякий загальний структурний принцип і в подальшому отримує можливість використовувати його і при виконанні інших операцій
- г) навчання дещо випереджає можливості наявного рівня розумового розвитку: «навчання не плететься в хвості розвитку, а веде його за собою».

53. Навчання, яке включає ситуацію осяяння (інсайту), відкриття, пошуку швидких оригінальних шляхів до встановлення істини – це:

- а) традиційне навчання;
- б) проблемне навчання;
- в) евристичне навчання;
- г) алгоритмізоване навчання.

54. «Загальні вказівки», «мисленнєвий» експеримент, постановка аналітичних питань – це основні прийоми ...

- а) традиційного навчання;
- б) проблемного навчання;
- в) евристичного навчання;
- г) програмованого навчання.

55. Вказати, які з наведених запитань започатковують собою проблемну ситуацію:

- а) з якими країнами межує на заході Україна?
- б) чому у річок, що течуть з півночі на південь, круті береги переважно праві, а в тих, що з півдня на північ, - ліві?
- в) чому дорівнює сума кутів трикутника?
- г) чим відрізняється трапеція від паралелограма?
- д) чи зберігається дія закону архімеда в умовах невагомості?

56. Які вміння необхідно першочергово виробити в учнів у процесі навчання, щоб привчити їх самостійно працювати з підручником?

- а) повністю переказувати весь текст відповідного розділу підручника.
- б) пов'язувати раніше набуті знання з певним матеріалом підручника.

- в) конспектувати текст підручника.
- г) встановлювати внутрішні логічні зв'язки та взаємовідношення між різними частинами тексту, що засвоюється.

57. Якщо вчитель систематично уникає прийняття рішень, передає ініціативу учням, колегам, організацію і контроль діяльності здійснює безсистемно, виявляє нерішучість, вагання, то його стиль спілкування можна охарактеризувати як:

- а) демократичний;
- б) ліберальний;
- в) авторитарний.

58. Виділіть серед наведених характеристик ознаки розмірковуюче-методичного стилю педагогічної діяльності:

- а) орієнтація на одночасно і на процес і на результат;
- б) чітке планування та контроль;
- в) косервативність у використанні методів та прийомів;
- г) швидкий темп уроку;
- д) практикує колективні обговорення та спонукає до спонтанних висловлювань;
- е) зацікавлює дітей особливостями свого предмету;
- ж) недостатньо представлене закріплення знань;
- з) особливу увагу приділяє слабким учням;
- и) схильний до самоаналізу своєї діяльності.

59. Ознаками якої потреби є наступні бажання вчителя: контролювати своє соціальне оточення, впливати на поведінку оточення, спонукати до бажаних дій, досягати співробітництва, переконувати у правоті?

- а) потреба у домінуванні;
- б) потреба у досягненні;
- в) афіліативна потреба.

60. Продовжіть почате речення:

Притаманний педагогічному колективу стійкій психічний настрій, який впливає на взаємини між вчителями, на їх ставлення до педагогічної праці та позашкільного оточення – це ...

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. М. (ред.). (2018). *Нова українська школа: порадник для вчителя*. Київ : Літера ЛТД.
2. Власова О.І. (2006). Педагогічна психологія: Навч. Посібник. К.: Либідь.
3. Вольнова Л. М. (2016). *Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник по спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К.Каравелла*.
4. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2018). *Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі: навчальний посібник для вищих навчальних закладів*. Київ, КНТ.
5. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2023). *Теоретичні питання вікової психології* : навчальний посібник. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М.Гоголя.
6. Долинська Л. В. (ред.). (2017). *Загальна психологія: Хрестоматія*. Навч. посіб. К. : Каравела, 2017.
7. Калениченко Р. А. (2023). *Педагогічна психологія: навч. посіб.* Київ : а. КНУБА
8. *Конвенція про права дитини* (1989). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 18.11.2020).
9. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>
10. Кутішенко В. (2019). *Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник*. К.: Центр навчальної літератури.
11. Лисянська Т.М. (2016). *Педагогічна психологія: Практикум*. Навч. посіб. К: Каравела.
12. Максименко С. Д. (2016). *Загальна психологія: навчальний посібник для ВНЗ*. Міністерство освіти та науки України. – Київ: Центр учбової літератури.
13. Москалець В. П. (2020). *Загальна психологія : підручник*. Київ : Ліра.
14. *Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>
15. Поліщук В. М. (2010). *Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник*. Вид. 3-тє, виправ. Суми: Університетська книга.
16. Поясок Т. Б. Беспарточна О.І., Квасник О.В., Шаполова В.В..(2023). *Загальна психологія: навчальний посібник*. Харків: ФОП Бровін О.В. URL: <https://surl.li/snzecf>
17. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. (2020). *Психологічний словник-довідник : навч. посіб., [4-те вид.]* – К. : Каравела.
18. Савчин М. В. (2007). *Педагогічна психологія: навч. посіб.* К.: Академвидав.
19. Савчин М. В. (2020). *Загальна психологія: підручник*. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія».
20. Савчин М., Василенко Л. (2024). *Вікова психологія: навчальний посібник*. К.: Академія.

- 21.Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О., Пасека О. (2019). *Загальна психологія: навч. посіб.* К. : Центр навчальної літератури.
- 22.Скрипченко О.В. та ін. (2019). *Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб.* Київ, Каравела.
- 23.Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчукта З.В. (2001). *Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник.* К.: Просвіта.
- 24.Слюсаревський М. М. (ред.). (2018). *Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти.* Київ : Талком. URL: <https://salو.li/6625029>
- 25.Токарева Н. М. Шамне А. В. (2017). *Вікова і педагогічна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів.* Київ, 2017. URL: <https://salو.li/0d6c7e7>
- 26.Щотка О.П. (2002). *Психологія підлітка: навчальний посібник.* Ніжин.
- 27.Щотка О.П. (ред.). (2010). *Педагогічна психологія : навчальний посібник.* Ніжин: НДУ.
- 28.Щотка О.П. (ред.). (2010). *Педагогічна психологія: навчальний посібник.* Ніжин: НДУ.
- 29.Щотка О.П. (ред.). (2012). *Вікова психологія: навчальний посібник.* Ніжин: НДУ.
- 30.Щотка О.П., Пісоцький О.П, Нещерет О.І. (ред.) (2012). *Загальна психологія : навч. посіб.* [в 2-х т.]. Т1. Ніжин НДУ ім. М.Гоголя.
- 31.Щотка О.П., Пісоцький О.П, Нещерет О.І. (ред.) (2012). *Загальна психологія : навч. посіб.* [в 2-х т.]. Т2. Ніжин НДУ ім. М.Гоголя.
- 32.Щотка О.П. (ред.). (2023). *Психологія : навч. посіб.* [в 4-х т.]. Т. 1. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя.

Навчальне видання

Щотка О. П.

ПСИХОЛОГІЯ

**Навчально-методичні рекомендації
для студентів спеціальності
014 Середня освіта**

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – В. М. Косяк

Підписано до друку
Гарнітура Times New Roman
Замовлення №

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 2,67
Обл.-вид. арк. 2,28

Папір офсетний
Тираж ел. вид.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3-А
(04631) 7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.